

АКТУАЛЬНІСТЬ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Зростаючий рівень техногенного навантаження на довкілля зумовлює формування нових факторів екологічного ризику, що негативно відображається на умовах функціонування біоти і людського суспільства. Вирішення сучасних екологічних проблем залежить від спроможності не лише професіоналів у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування, але й фахівців різних професій вміти аналізувати конкретні екологічні ситуації та забезпечувати екологічну безпеку на локальному, регіональному та державному рівнях. Ось чому актуалізація екологічної освіти як передумови сталого розвитку сучасного суспільства є найважливішим завданням навчально-виховного процесу в Україні.

Ефективність формування екологічної компетентності майбутніх фахівців у галузях різних знань може бути реалізована лише на основі комплексно-системного підходу, тобто шляхом екологізації системи вищої освіти України. Екологізація системи освіти – це процес формування екологічних світоглядних позицій, нової філософії життя, типу мислення і взаємовідносин у системі людина – техносфера – біосфера шляхом введення в освітні програми усіх навчальних закладів України спеціальних дисциплін екологічного спрямування, а також наповнення інших дисциплін матеріалом екологічного змісту [1].

Метою екологізації системи вищої освіти України є формування у майбутніх фахівців різних спеціальностей екологічної компетентності, здатності прийняття технічних, технологічних, управлінських, господарських та інших рішень з урахуванням конкретної екологічної ситуації.

Актуальність екологізації вищої освіти підтверджується наявністю робіт, присвячених проблемам екологізації медичної освіти (І.В. Завгородній та ін., 2019), освіти при підготовці фахівців у галузі хімічної технології (Г.М. Черкашина та ін., 2016; В. Даценко, 2019), педагогічної освіти (С.Д. Рудишин та ін., 2018; І.О. Бартенєва, 2019), енергетичної освіти (В.П. Кравченко, С.В. Барбашев, 2019); правової освіти (Г.В. Анісімова, О.В. Донець, 2006; О. Ковтун, 2019), аграрної освіти (Т.О. Чайка, 2013), технічної освіти (Л.І. Білик, 2010; С.В. Бойченко, Т.В. Саєнко, 2013; Т.В. Саєнко, 2018), будівельно-архітектурної освіти (С.П. Цигичко, 2012) та інших напрямків підготовки у закладах вищої освіти (ЗВО) України.

В «Концепції екологічної освіти України» (КЕОУ), яка була затверджена Колегією Міністерства освіти і науки України, протокол №13/6-19 від 20.12.2001 р. [2], зазначено, що вища екологічна освіта спрямована, з одного боку, на завершення формування екологічної культури фахівців за різним фахом, і, з іншого – вона забезпечує підготовку спеціалістів із профільною вищою екологічною освітою різних рівнів

які відрізняються за ступенем глибини, ґрунтовності й специфікою підготовки спеціалістів.

КЕОУ була першим важливим кроком у розвитку екологічної освіти і культури в державі, але вона відіграла свою позитивну роль протягом минулого десятиріччя і сьогодні потребує оновлення, актуалізації з урахуванням усіх нових законодавчих вимог, загальноєвропейських тенденцій розвитку екологічної освіти [3]. Окремі положення існуючої КЕОУ вже втратили свою актуальність, що обумовлює розроблення сучасної Концепції, а, мабуть, і окремої Концепції вищої екологічної освіти України.

Дійсно, проблема оновлення природничої, гуманітарної та технічної вищої освіти шляхом екологізації і включенням ідей сталого розвитку знайшло відображення в діючих стандартах вищої освіти України для здобувачів рівня вищої освіти «бакалавр» усіх спеціальностей. Саме ці загальні компетентності містять елементи екологізації вищої освіти, принципи якої були закладені в КЕОУ [2], однак не були реалізовані належним чином, і, насамперед, в «неекологічних» ЗВО. А, отже, не було приділено достатньої уваги формуванню системи знань і практичних навичок майбутніх фахівців широкого кола спеціальностей, що дозволило б їм вільно орієнтуватися при вирішенні різноманітних екологічних проблем.

Як вважають Ю.Ю. Туниця та ін. [4], екологізація освіти є ключовим фактором підготовки фахівців для сталого розвитку. МОН України розглядає екологізацію національної освіти як важливе стратегічне завдання, про що свідчить Рішення його Колегії за № 10/6-4 від 27.11.2015 р. «Про екологізацію освіти з метою підготовки фахівців для сталого розвитку». Вказаний документ рекомендував включати в стандарти вищої освіти екологічну компетентність майбутніх фахівців до переліку загальних компетентностей, а також включати екологічну складову до змісту навчальних дисциплін усіх галузей знань. Ректорам (директорам) ЗВО, керівникам установ, організацій та підприємств, що перебувають у сфері управління МОН України, начальникам (директорам) управлінь (департаментів) освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій рекомендувати: включати екологічну складову до змісту навчальних дисциплін усіх галузей знань, проводити семінари, тренінги, обмін досвідом, здійснювати аналіз та використання вітчизняної і зарубіжної літератури з питань екологізації освіти; у співпраці з органами місцевої влади організувати функціонування «зелених» студентських містечок за прикладом провідних університетів світу (включаючи збереження електроенергії, тепла і води, використання сонячної енергії, роздільного збору сміття та побутових відходів, термоізоляцію будівель тощо).

Незважаючи на вищевказані рішення МОН України, а також внесення в стандарти вищої освіти для РВО «бакалавр» усіх спеціальностей (галузей знань) екологічної компетентності до переліку загальних компетентностей, істотних змін щодо екологізації національної системи вищої освіти не спостерігається. Можливо, що лише рекомендаційний характер рішень МОН України є причиною такого індіферентного відношення до екологізації освітніх програм з боку неекологічних ЗВО.

Концептуальні принципи екологізації вищої освіти України повинні ґрунтуватися на підвищенні рівня екологічної компетентності здобувачів всіх рівнів вищої освіти. Екологізація освіти в неекологічних ЗВО сприятиме формуванню знань, вмінь і практичних навичок у майбутніх фахівців широкого кола спеціальностей (галузей знань), що дозволить їм орієнтуватися при вирішенні сучасних екологічних проблем. Навряд чи це можливо вирішити лише шляхом включення дисципліни «Основи екології» («Екологія») в освітні програми. Програма цієї дисципліни повинна охоплювати основні положення загальної і глобальної екології, антропогенного впливу на складові довкілля, базові принципи збалансованого природокористування і стратегії сталого розвитку з урахуванням специфіки освітніх програм різних спеціальностей (галузей знань).

Екологічну складову в неекологічних ЗВО не слід зводити лише до вивчення цієї дисципліни і опанування базових екологічних знань. Наприклад, механізм врахування екологічних міркувань під час прийняття рішення про впровадження планованої діяльності шляхом розгляду розумних альтернатив та розробки екологічних умов провадження планованої діяльності, зумовлює необхідність опанування майбутніми фахівцями багатьох спеціальностей щодо принципів оцінки впливу на довкілля, нормативно-законодавчих документів в сфері охорони навколишнього середовища тощо. Доцільним представляється включення в кваліфікаційні роботи випускників природничих, аграрних, технічних, технологічних та інших ЗВО України спеціальних розділів з охорони довкілля та збалансованого природокористування.

Література:

1. Екологічна енциклопедія. 2006. Т. 1. С. 307.
2. Про концепцію екологічної освіти в Україні № 13/6-19 від 20.12.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01#Text> (дата звернення: 2.02.2021 р.).
3. Бондар О.І., Барановська В. Є., Єресько О.В. та ін. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях: науково-методичний посібник для вчителів. Херсон :Грінь Д.С., 2015. 228 с.
4. Туниця Ю.Ю., Адамовський М.Г., Борис М.М., Краєвський С.Н., Магазинщикова І.П. Екологізація освіти як ключовий фактор підготовки фахівців для сталого розвитку. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2015. Вип. 25.10. С. 348-355.

Safranov T.A. RELEVANCE OF GREENING OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINE *Odessa State Environmental University, Odesa, Ukraine*

The effectiveness of the formation of environmental competence of future professionals in the fields of various knowledge can be realized only on the basis of a comprehensive system approach, to wit by greening the entire system of higher education in Ukraine. Conceptual principles of greening of higher education in Ukraine should be based on increasing the level of environmental competence of applicants at all levels of higher education. The greening of education in non-environmental universities will contribute to the formation of knowledge, skills and practical skills of future professionals in a wide range of specialties, which will allow them to navigate in solving modern environmental problems.

